CRIMINALITATEA DE MEDIU: ABORDARE CRIMINOLOGICĂ ŞI JURIDICO-PENALĂ

***Nicolae PÎRLII*,**

student, anul IV, Facultatea de Drept, USM

CZU: 343.75/.77:343.97 E-mail: nicupirlii3@gmail.com

În contextul intensificării degradării mediului la nivel global, criminalitatea de mediu se conturează tot mai pregnant ca o formă gravă și insidioasă de manifestare a infracționalității moderne. Aceasta vizează un spectru larg de fapte ilicite care aduc atingere mediului natural, un bun de interes public fundamental, esențial pentru sănătatea, siguranța și viitorul umanității. De la poluarea apelor și aerului, la defrișările masive, braconajul faunei și gestionarea ilegală a deșeurilor, criminalitatea de mediu reprezintă o amenințare sistemică, ce afectează atât echilibrul ecologic, cât și drepturile fundamentale ale omului, precum dreptul la un mediu sănătos.

Actualitatea temei este evidențiată de complexitatea provocărilor de mediu cu care se confruntă Republica Moldova, inclusiv lipsa unui sistem eficient de monitorizare privind protecția mediului, implementarea insuficientă a legislației, gradul ridicat de impunitate pentru infractorii de mediu și vulnerabilitatea instituțiilor responsabile de protecție. În același timp, Republica Moldova se află într-un proces activ de armonizare a legislației sale cu standardele Uniunii Europene în materie de protecție a mediului, fapt care impune consolidarea capacității statului de a preveni și sancționa eficient infracțiunile de mediu. Totodată, dimensiunea instituțională a problematicii a evidențiat lipsa unei cooperări funcționale între instituțiile responsabile de protecția mediului și sistemul de justiție. În pofida existenței unor structuri specializate, acestea sunt adesea lipsite de capacități logistice și resurse umane, ceea ce reduce semnificativ capacitatea statului de a reacționa prompt și eficient în fața infracțiunilor de mediu.

Din punct de vedere teoretic și practic, investigarea criminalității de mediu nu se reduce la o simplă analiză juridică, ci implică o abordare multidisciplinară, care îmbină elemente de drept penal, criminologie, mediu și politici publice. În acest sens, „tema abordată devine nu doar actuală, ci și de o importanță majoră, întrucât reflectă nevoia unei noi paradigme juridice și instituționale care să răspundă adecvat amenințărilor privind protecția mediului” [1, p.920].

Subsecvent, este de menționat faptul că o subevaluare constantă a criminalității de mediu în percepția publică și chiar în rândul unor actori instituționali contribuie la perpetuarea fenomenului [2, p.60]. Prin urmare, este imperativă promovarea unei conștiințe juridice și de mediu, precum și integrarea dimensiunii de mediu în politica penală națională. Studierea și abordarea temeinică a acestui fenomen reprezintă un de-

mers necesar pentru asigurarea unei protecții reale și eficiente a mediului, consolidarea statului de drept și garantarea unei dezvoltări durabile pentru generațiile viitoare.

Analiza cadrului normativ național relevă existența unui sistem legislativ în expansiune, care, în ultimii ani, a cunoscut o reformă importantă, în special prin modificările operate asupra Codului Penal și Codului Contravențional. Legislația penală a fost completată cu noi infracțiuni de mediu, a fost întărit regimul sancționator și a fost introdusă o abordare integrativă asupra răspunderii, incluzând atât persoane fizice, cât și juridice. În paralel, normele contravenționale oferă un instrument flexibil de intervenție, consolidând prevenția generală. Totodată, o gamă extinsă de legi sectoriale (precum cele privind deșeurile, apele, biodiversitatea, pădurile sau subsolul) oferă temeiul tehnic și juridic pentru calificarea și sancționarea faptelor de mediu, reflectând preocuparea statului pentru asigurarea unui cadru de reglementare coerent și eficient.

Tipologia infracțiunilor de mediu reflectă o paletă largă de conduite ilicite, clasificate doctrinar și legislativ în funcție de natura valorilor privind protecția mediului lezate, de la poluarea aerului, apei și solului, până la afectarea biodiversității și a regimului ariilor protejate. Reforma legislativă recentă, a modernizat și înăsprit regimul juridic al acestor fapte, reflectând o aliniere la principiile justiției de mediu și la standardele europene. Introducerea unor infracțiuni formale, majorarea amenzilor și posibilitatea sancționării persoanelor juridice sunt măsuri ce întăresc caracterul preventiv și represiv al normei penale.

Subsidiar, analiza cauzalității și determinantelor infracțiunilor de mediu relevă o interdependență complexă între factori economici, sociali, instituționali, culturali și transnaționali. Motivația principală a comiterii acestor fapte rămâne cea economică, maximizarea profitului în detrimentul normelor privind protecția mediului, dar este alimentată de lacune legislative, slăbiciuni instituționale, inclusiv acte de corupție, deficit de conștiință privind protecția mediului și presiuni asupra resurselor naturale. Criminalitatea de mediu se manifestă frecvent în zone vulnerabile, iar impactul său este amplificat de caracterul invizibil al victimelor și de dificultățile de constatare și urmărire penală [3, p.15].

În ceea ce privește componenta judiciară, s-a evidențiat că practica națională are un rol semnificativ în profilaxia infracțiunilor de mediu, însă eficiența acesteia este limitată de mai mulți factori structurali. Printre aceștia se numără numărul relativ scăzut de cauze penale soluționate anual în materie de mediu, dificultățile probatorii legate de evaluarea prejudiciului de mediu, lipsa unor expertize de specialitate suficiente și, nu în ultimul rând, tendința instanțelor de a aplica sancțiuni predominant pecuniare sau neprivative de libertate, chiar și în cazuri grave. O justiție de mediu eficientă presupune nu doar aplicarea formală a legii, ci și asumarea unui rol activ în descurajarea fenomenului infracțional prin sentințe echitabile, ferme și proporționale [4, p.36].

Deosebit de importantă este influența jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului asupra standardelor de protecție a mediului în plan național. Curtea a dezvoltat un corpus semnificativ de hotărâri în care a statuat că degradarea gravă a mediului înconjurător poate reprezenta o atingere adusă dreptului la viață și dreptului

la respectarea vieții private și de familie [5, p.25]. Prin cauzele emblematice analizate, Curtea a impus statelor membre obligații pozitive în sensul reglementării stricte, monitorizării continue și sancționării efective a activităților periculoase pentru mediu și sănătatea publică. Aceste hotărâri au avut un impact concret asupra legislațiilor interne, determinând reforme normative și consolidarea cadrului de reglementare privind protecția mediului și prevenirea riscurilor. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului a adus un aport valoros în sensul recunoașterii implicite a unui drept la un mediu sănătos, care să ofere repere esențiale pentru consolidarea protecției internaționale a mediului și obligă statele să adopte măsuri legislative și administrative adecvate.

În final, combaterea criminalității de mediu nu poate fi realizată doar prin înăsprirea legislației sau prin creșterea numărului de sancțiuni, ci trebuie abordată într-o manieră sistemică, care să combine voința politică, acțiunea eficientă a instituțiilor și conștientizarea civică. Doar printr-un astfel de efort colectiv se poate asigura un cadru durabil de protecție a mediului, în beneficiului prezentului și viitorului.

Referințe:

1. BRÎNZĂ, S., STATI, V. Tratat de drept penal partea specială volumul I. Chișinău: Tipografia centrală, 2015.
2. BĂDESCU, V.S., Dreptul mediului. Sisteme de management de mediu, Bucuteşti: Editura C.H. Beck, 2011.
3. CERCHEZ, M. Răspunderea penală în domeniul protecției mediului. În: revista Legea și viața, decembrie 2018.
4. DUNEA, M., Infracţiunile contra mediului în noul Cod penal român, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014.
5. Poalelungi, M. Obligațiile pozitive ce reies din conținutul art.8 al Convenției Europene a Drepturilor Omului: Respectarea vieții private. În: Revista Insitului Național de Justiție, nr.2 (33), 2015.

Recomandat

***Alina ȘAVGA** , dr. în drept, conf. univ.*